

„ПОЗДРАВ ОТ САМОКОВ”. СТАРИ ПОЩЕНСКИ КАРТИЧКИ

Невена Митрева

Исторически музей – Самоков

„Поздрав от Самоков” звучи днес тривиално, но преди ерата на телефоните, радиото и телевизията най-бързият начин да се обадиш у дома и на приятели и да ги осведомиш къде си в момента е с помощта на пощенска картичка. В края на XIX и началото на XX в. манията да се изпращат кратки съобщения върху „пощенски карти” с изгледи от посетени градове и курорти расте лавинообразно заедно със самочувствието на средното съсловие, за което пътешествието се явява важен статус-символ. Това е времето, когато близо до Самоков израства Чамкория – най-старият български курорт, днешният Боровец, летовище и място за отдих не само за новата икономическа и политическа класа, но и за мнозина известни културни дейци като проф. Александър Т. Балан, проф. Иван Шишманов, художниците Щъркелов и Францалийски. Това е времето, когато и Самоков е курортно селище, както тогава са се изразявали – летовище. Зараждащата се туристическа индустрия извиква на бял свят във всички културни страни по света и процъфтяваща индустрия за издаване на пощенски картички в милиардни тиражи и с разнообразна тематика и мотиви.

Самоков не остава встрани от тази нова мода и в издаването на пощенски картички с изгледи от града има своите местни издатели. Това едва ли е случайно, защото за изработването на пощенските картички най-важните технически изобретения са литографията, гравюрата и фотографията, а градът през Възраждането и в края на XIX век е известен художествен, печатарски и фотографски център с няколко фотоателиета. Пощенски картички за Самоков са издавали едни от най-известните български фотографи Иван и Димитър Карастоянови. Те са родени в Самоков, живели и работили със своя баща Анастас Карастоянов в Белград, след Освобождението се установили в София. Иван Карастоянов има изключителни заслуги за развитието на фотографското изкуство в града. Той не само донеся фотоапарати и пособия, но и провежда през 1872 г. известния фотографски курс,

така че около 1878 г. в Самоков работят четири фотоателиета: на Иван Доспевски, Димитри Германски, Ксенофонт Сфрикаров и Петър Хаджимитов. Книжарите Христо Д. Карастоянов (поч. 1937 г.), Христо Бубев и Коста Кантарджиев от Самоков също издават пощенски картички. Поредица от интересни пощенски картички с изгледи от курорта Чамкория издават Никола Еринин от Самоков и книгоиздателят Тодор Чипев. Циркулират и пощенски картички без издател, вероятно дело на местните фотографи. Днес е трудно да се установи кои са фотографите, правили снимките за картичките, макар че в архивите се намират отделни снимки, послужили за основа. Картички за Самоков са издавани в някои от най-разпространените техники – от края на XIX век бром-сребърен печат на ръчно колорирани картички или в сива, кафява, зеленикава и синкава тонировка въз основа на фотографски негатив, и след 1920 г. черно-бели фотокартички в техника офсетов печат, такива, каквито ги познаваме и днес. Фотокартички с изгледи от Самоков са издавали и книжарниците „Розова долина” и „Ново училище”, циркулират и снимки тип пощенска картичка на самоковското фотоателие „Ангел Хаджимитов”. Най-масова е продукцията на фотокартичките за Самоков, издавани в серии от Гр. Пасков от 1929 г. нататък, първоначално като съвместни издания с вече утвърдени издатели като Хр. Д. Карастоянов.

Колекцията на Исторически музей – Самоков се състои от пощенски картички с изгледи от Самоков, Чамкория – Боровец, Говедарци и Рила планина, от илюстрирани художествени картички, проектирани от самоковски художници като Димитър Радойков и Наум Хаджимладенов, и пощенски картички по повод значими събития. Повече от 40 години тя се допълва целенасочено най-вече чрез дарения. Това са изгледи от музейната колекция, от частни колекции в града и в Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий”. Част от пощенските картички са използвани през 1994 г. в постоянната изложба на музея „Самоков през фотообектива 1878-1944” и във фотоалбум със същото заглавие, при проучване на градската среда през Възраждането и като илюстрации към академични изследвания за Самоков. Пощенските картички за Чамкория-Боровец бяха използвани за интериорната изложба на хотел „Самоков” в курорта Боровец през 2003 г. И двете

изложби предизвикаха очакваната реакция – изненада и очарование от близкото, вече позабравено минало на Самоков, носталгични спомени и критични бележки за днешното състояние на старата строителна субстанция.

Издаването на албум със старите пощенски картички за Самоков би допринесло да съхраним историята на града и неговите жители и това е широко разпространена практика. Старите пощенски картички разказват частица от историята на нашия град. А Самоков има какво да покаже! Представените в албума картички са само част от многобройните изгледи с мотиви от града, които са изпращали самоковци на свои близки, или гостите и курортистите, прекарвали тук, на прохлада летните месеци.

Едва ли е възможно днес да се събере пълна колекция от пощенските картички, отпътували преди много години от Самоков. Те са обект на страстно колекционерство, в последните години цените им нараснаха доста и тяхното издирване за попълване колекцията на музея с нови изгледи изисква постоянно ровене в антикварни магазини и щандове. Цяло щастие е, че още от 70-те години на XX в. във фотографския архив на музея целенасочено се събират пощенски картички с изгледи от града като свидетелство на изминалото време, документ, който може да осветли различни аспекти от културната история на Самоков и от ежедневието. Високата им културно-историческа документална стойност позволява да възстановим изгубения образ на града, както и вече позабравени имена на улици и емблематични забележителности, да видим града през очите на тогавашните хора.

Като носител на изображение, пощенските картички позволяват едно сравнение с днешната градска среда, в която са изчезнали строителни структури, изчезнал е духът на епохата и това сравнение не е в полза на днешния ден. Така както сравнението на днешните пощенски картички е в полза на старите, от които лъха много меко очарование и които навяват носталгични мисли за отминалото време. От силуета на града са изличени не само джамиите, напомнящи за епохата на чуждоверското потисничество. В стремежа си за модернизация самоковци са унищожили старата Главна улица от времето на Възраждането, чаршиите с многобройните дюкяни, чешми и кръчми, часовниковата кула,

многобройни възрожденски къщи с дърворезбени тавани и стенописна декорация. Веднага след Освобождението новият градоустройствен план изправя кривите сокаци в прави широки улици в четирите посоки на света, а новите търговски улици с магазини и жилища над тях постепенно превръщат Самоков в градче с европейски облик поне в централните му части. Заможните граждани строят масивни къщи в европейски стилове, празните места из града се запълват постепенно. Самоков бързо губи облика си на възрожденски град. Появяват се сградите на новите фабрики и на казармите, подновяват се старите училищни сгради, издигнато е импозантното здание на Гимназията. След Първата световна война в центъра на града Читалището поставя нови мащаби в градоустройствените решения. Един софийски вестник иронично отбелязва, че такава театрална сграда не прилича на малкия провинциален град, но според нас, тя дава на самоковци самочувствието, че културните традиции са още живи.

Драстичните градоустройствени решения през 70-те години на XX век промениха за пореден път облика на града, за съжаление в отрицателна посока. Стоте картички визуализират градската среда и нейните промени в продължение на сто години. В това число не е търсен никакъв символичен подтекст и публикуването на тази колекция има не само музеоложки цели. Надяваме се пощенските картички с изгледи от града да послужат при бъдещи градоустройствени решения за едно хармонично вписване на запазените паметници на културата в новото строителство. Защото онова, което не са успели да разрушат войните, времето и природните бедствия, днес довършват някои архитекти.

Всяка пощенска картичка в каталога е научно обработена и описана съгласно общоприетите норми. При датирането им са взети предвид принципите, които използват всички колекционери по света: техниката на отпечатване като по-широка хронологична рамка, датирането на текста с подписа, пощенското клеймо, издателските надписи. Всеизвестен факт е, че „картата за кореспонденция” като нова форма за комуникация е въведена през 1869 г. от австрийската пощенска администрация, а през 1870 в Германия излиза първата илюстрирана пощенска картичка. Най-старите картички са или ръчна изработка, или са изпълнени в скъпите техники офорт и литография.

От 1892 г. се издават картички в бром-сребърен печат въз основа на фотографски негатив, а от около 1897 г. циркулират красиви цветни литографски картички, като поздравите са задължително върху изгледа. През 1905 година са приети нови пощенски правила и по цял свят тръгват „пощенските карти“ с разчертания за адреса и марката вдясно и място за кратко съобщение вляво, а илюстрациите остават вече на лицевата страна. С това са се съобразявали както издателите, така и подателите и е много точен белег за определяне възрастта на картичката, макар че наличните картички са пътували още няколко години след това. Наличието на повече екземпляри от някои картички в чужди колекции, особено на пътувалите с марки и пощенско клеймо, улесни определяне възрастта на картичките в предлагания каталог. Може да се каже най-общо, че някои картички са пътували години след своето издаване, а други са били преиздавани от неизвестни издатели, въпреки изричната забрана „препечатването забранено“, понякога с не толкова сполучливи и ясни образи. За датирането на някои пощенски картички са използвани фотографиите на съответния изглед с оставените по тях надписи.

Най-ранната пощенска картичка с текст „Поздрав из Самоков“ и изглед от града е литографската картичка, изработена в Лайпциг след 1897 г. (Вж. картичка № 1 от Приложение). Тя е истинско произведение на изкуството, което тръгва от Самоков в златната ера на кратката кореспонденция. С текст върху изгледа: „Здравейте. Поздрави на всички“, подпис и дата 13.I.1899 г., тя е пристигнала до своя адресат само за един ден – това показват пощенските клейма в Самоков и София. По-стара е фотографията, използвана за картичката „Широкио сокак“ – около 1891 г., но все още не сме успели да установим кога е отпечатана самата картичка, защото старите фотографски стъкла самоковските фотографи са използвали многократно и продължително. Засега можем да кажем, че около 1909 г. този изглед е циркулирал като пощенска картичка.

Много от пощенските картички в колекцията на музея не са пътували. При липсата на горепосочените атрибути приблизително датиране ни позволи качеството на пощенската картичка да бъде носител на визуална информация. Запечатаните в образи сгради, имена на

улицы, автомобили, паркове като Туристическата градина, места за развлечение като „Езерото” и дори дърветата имат своята история на развитие. Обратно, вече точно датирани картички дават информация за появата или изчезването на определена строителна субстанция в градската среда. Един такъв жалон е Часовниковата кула в център на града, чийто механизъм от 1630 г. турците донесли като военна плячка от Далмация и който биел по европейски във времето, когато църквите в Самоков били без камбани, сгушени зад високи зидове. За наше съжаление кулата била разрушена през 1911 г. с решение на общинския съвет.

Една разходка из стария Самоков с помощта на пощенските картички е вълнуващо преживяване. Затова подреждането им в каталога не е на хронологичен, а на локален принцип, за да се проследят промените на отделните градски части. На най-старата литографска пощенска картичка от 1899 г., наред с панорамата на града, в чийто силует се откроява сградата на новопостроеното училище (1894), по късно Гимназията, са отпечатани отделно изгледи на хотел „България”, църквата „Св. Никола” и Главната улица „Александрова”, която вече е заменила „Широкио сокак” като спомен от миналото, улицата, около която са били концентрирани домовете на най-видните граждани още в предосвобожденската епоха. Изглед на ул. „Александрова” на цветна ръчно колорирана картичка от началото на XX в. (след 1905 г.) показва онази част от главната улица, която се намира между Девическия манастир и църквата „Св. Никола”, с къщата на самоковския митрополит Доситей (№ 6). По-късно в цвят излиза изглед на същата улица с поглед от Площада към Хаджисотировите къщи, които са запазени до днес (№ 7). На една фотокартичка от 20-те години на XX в. е запечатан южният край на Площада и началото на същата улица с Начевата къща и двата бора, които и днес стоят пред Киното, което обаче вече не е кино (№№ 11, 12).

Площадът се оформя продължително време и около 1900 г. е по-скоро широка улица. Ранна пощенска картичка в сива тонировка, с изглед от птичи поглед в посока север-юг към Площада със старата турска баня (Хамама), дава по-обща представа за пространството около Главната улица с Гимназията, камбанарията на Евангелската

църква, изгоряла през 30-те години на XX в., и камбанарията на Митрополитската църква (№ 9). Между 1905 и 1910 г. на Площада с името „Ул. Пощенска“ (№ 10) все още стоят газените фенери, а вляво се виждат къщите на Икимови и Китови. На фотокартичките от 20-те и 30-те години на XX в. на Площада доминира построеното през 1910 година от сина на Захари Зограф Христо Зографски т.нар. Зографско здание, което през следващите десетилетия ще бъде хотел „Букет“, а след 1944 г. хотел „Москва“ (№ 15). На западната страна на Площада многобройни пощенски картички са запечатали Популярната банка, по-късно Държавна спестовна каса. Можем да проследим цялото развитие на Площада до 70-те години на XX в., когато започва неговото преустройство (№№ 11-17).

Надолу след Площада на изглед от първите години на XX в. (№№ 20, 32) се виждат хотел „България“, Шарената джамия, на чието място по-късно е построен Музеят, и пространството около Големата чешма. Разполагаме с чудесни картички на този знаков паметник от 1660 г., около който в края на XIX и началото на XX в. се оформят площад „Цар Борис“ и нова търговска улица, днес ул. „Търговска“. „Драги Митко, това е големата чешма у Горна чаршия“ – пише през 1910 г. на гърба на най-известната картичка за Самоков с Чешмата и Часовниковата кула (№ 26) известният столичен фотограф със самоковски корен и издател на пощенски картички Иванчо Карастоянов до братовчед си Димитър Ксенофонтов в Самоков. Северно от Големата чешма се е намирало Шишковото здание, по-късно кооперация „Обединение“, а до него аптеката на Гойнаров (№№ 25-26). Пред тях са се фотографирали поклонници на новото техническо чудо – автомобила. На гърба подателят пише до Габрово (1913 г.): „Тази картичка представлява най-хубавия площад в този град“. До него след Първата световна война самоковци издигат Читалище-паметник „Отец Паисий“ в памет на загиналите воители от Самоковския край. Читалището в строеж, освещаването на салона на Читалището през 1923 г. със завесата на Александър Миленков, Читалището само с барелефите около 1927 г., Читалището с вече поставени паметни плочи при честване на Булаирската битка през 1928 г., Читалището като кино през 50-те години с плакат за филма – многобройните изгледи проследяват строителната история на тази забележителност на малкия провинциален град (№№ 54-62).

Все по продължение на оста на Главната улица, след площад „Цар Борис”, на цветна картичка имаме улица „Мойсеова”, днес „Проф. Васил Захариев”, в южния край на която отново се вижда Шарената джамия. Тази улица е била част от еврейската махала в града и макар и променена, е запазила до днес частично стария си вид (№ 23).

На запад от Големата чешма до 50-те години на XX в. са били запазени части от старата чаршия. Пощенската картичка на Абаджийската чаршия (№ 27) е станала отдавна емблематична илюстрация за всякакви изследвания върху историята на Самоков през Възраждането. Проучването на историята на тази картичка даде много интересни сведения за лицата на изгледа. Инициатор за нейното издаване около 1929 г. бил, според стари самоковци, проф. Васил Захариев, един от най-ревностните изследователи на културно-историческото наследство на Самоков и радетел за неговото опазване. Абаджийската чаршия би била днес най-голямата туристическа атракция на града, ако на нейно място не бяха построени автогара и осеметажни блокове в пълна дисхармония с ниското строителство на града.

От Площада в посока изток-запад тръгва още една широка търговска улица, днес с името „Македония”. До Първата световна война тя е носела името „Владимировска”, а след това „Близнаков”. На нея са били разположени Народната и Земеделската банки. До 1928 г. на улицата до моста на Искъра се е издигала главната джамия в града – Джамията на пашата, където от 1925 г. се е помещавало киното (№№ 35-40), преди тя да стане жертва на пожар. Улицата завършва до Големия мост на Искъра, който в старо време е бил входната врата на Самоков. На ранна пощенска картичка в синя тонировка виждаме Джамията на пашата и Големия мост над мястото, където Бистрица се е вливала в Искъра, с който самоковци, по думите на френския дипломат Емен Кейе, много се гордеели. Две фотокартички от 1931 г. с изглед от минарето на днешната Байракли джамия към планината дават представа как точно е изглеждала тази улица.

Пощенските картички от началото на XX в. са документи за израстването на новия център на Самоков с европейски по стил и предназначение търговски улици. Проследяваме бавното благоустрояване на улиците в централната част на града. Никой за съжаление обаче не

се е интересувал от крайните квартали, където романтиката е стигала до кални улици и дървени мостчета над вадите и рекичките. Две пощенски картички от 20-те години на XX в. дават най-обща представа за двете части на града – северно от Площада Долна махала и южно от него Горна махала. На изгледа на Долна махала ясно личат Сарафските къщи, както и Синагогата.

Най-ценни като документален източник са трите ръчно колорирани пощенски картички „Изглед на г. Самоков”, издадени от самоковецата Христо Бубев след 1905 г., когато са построени казармите в града, и преди 1912 г., когато картичката е пътувала (№№ 2, 3, 4). Това е една широкообективна панорама на града, фотографиран от изток от хълма Ридо, когато той все още не е бил залесен. Като на длан пред нас стоят знакови постройки – Камбанарията на Митрополитската църква, църквата „Св. Никола”, Гимназията, сградите на Американския колеж и камбанарията на Евангелската (протестантската) църква, Семинарията, Часовниковата кула, четирите големи джамии, Хамамът, а извън града казармите и новите фабрични сгради. Гълъбовосивата Рила с розов хоризонт, червено оцветените покриви и тъмнозелените дървета ни подсказват, че това е ръчно колорирана пощенска картичка от началото на XX в. Трите пощенски картички, както и много пътували около 1905-1910 г., са били предназначени за изпращане и в чужбина и носят надписи на френски език върху лицевата страна.

Традиционно са издавани пощенски картички и на забележителностите на града. Един от символите на Самоков е Митрополитската църква „Успение Богородично”, която е знакова за ролята на Самоковска епархия в просвещението и борбата за независима българска църква през Възраждането. Камбанарията е строена около 1892 г., както и откритата галерия. Разполагаме с три ранни пощенски картички на Митрополитската църква и на улица „Митрополитска” от периода 1905-1910 г., едната от които е цветна, от поредицата, издавана от Христо Бубев (№№ 41, 42, 43).

Бельова църква, най-старата в Самоков, е представена чрез изгледи в два свои различни образа – преддверието, строено като открита галерия с колони след Освобождението, през 20-те години на XX в. вече е затворено и има прозорци, а през 60-те години отново е рес-

таврирано в първоначалния си вид. На едната пощенска картичка се вижда и чешмата с камбанарията и би било добре при бъдещи реставрационни работи да се вземат под внимание изгледите от миналото (№№ 64, 65, 66).

За Девическия манастир, наричан от самоковци „Бабите” или „Метоха”, разполагаме само с една пощенска картичка от 60-те години на XX в.

Обичайната практика да се издават изгледи на места за отдих е спазена и в Самоков. Скоро след създаването си през 1903 г. Туристическата градина има своя цветна пощенска картичка, последвана от фотокартички (№№ 72, 73). Друг любим мотив е Езерото, увековечено също в цвят като „Градско езеро”, а по-късна на фотокартички само като „Езерото”. Този топоним се е запазил до днес в града, макар че езеро отдавна не съществува. А колко романтични са били разходките с лодка и вечерите с танци в Павилиона, разказват нашите баби (№№ 67-71).

В каталога са включени и пощенски картички, които отразяват важни събития в града, най-често провеждани на открито. Затова те са и изгледи на пространството наоколо. Най-често военните паради и тържествата по случай годишнините на Булаирската битка (8.II.1912) са протичали пред Читалището, на което последно са инсталирани надписите с имената на загиналите във войните (№№ 90-97). По повод Четвъртия събор на юнашките дружества, открит в Самоков на 10 юли 1927 г., в града са построени до Туристическата градина колодрум и игрище (№№ 98, 99). Фото „Хаджимитов” издава такива пощенски картички. Издавани са картички с архивни фотографии, за съжаление не разполагаме с повече информация. Вероятно наводнението през 1897 г. е оставило дълбоки следи у самоковци, за да пуснат и пощенски картички, които не са никак атрактивни, но се вписват в общата тенденция да се отбелязват природните бедствие по пощенски път (№ 92). За град, прославил се със ските, откриването на ски-шанца на Ридо през 1934 г. е било важно събитие, съпроводено с манифестации и тържества, отбелязано и с пощенски картички (№ 101).

Едва ли е необходимо да бъде вербализирана цялата визуална информация, която носят пощенските картички. Документ, произведение

на изкуството или обект на колекциониране – пощенските картички са част от нашата култура на общуване както помежду ни, така и с миналото ни.

ПРИЛОЖЕНИЕ

КАТАЛОГ НА ПОЩЕНСКИ КАРТИЧКИ ЗА САМОКОВ

1. „Поздрав из Самоков”. Панорама на града с Гимназията, ул. „Александрова”, църквата „Св. Никола”, хотел „България” – цветна литографска пощенска картичка, издава Емил Пинкау, Лайпциг. Надпис върху изгледа, датирана 13.01.1899, с отлепена марка и пощенско клеймо София 14.I.1899. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1954, дарение от Димитър Балабанов.
2. „Изглед на г. Самоков”. От ляво на дясно – Камбанарията на Митрополитската църква, старата сграда на училище „Св.св. Кирил и Методий”, църквата „Св. Никола”. Първата от три ръчно колорирани пощенски картички с панорама на Самоков, след 1906. Издание на Хр. А. Бубев – Самоков. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M1)
3. „Изглед на г. Самоков”. Гимназията, камбанарията на Евангелската църква, училище „Митрополит Авксентий Велешки” (бившата Семинария), джамията до моста. Втората от три ръчно колорирани пощенски картички с панорама на Самоков, след 1906. Издание на Хр. А. Бубев – Самоков, с марка и пощенско клеймо 17.IX.1912. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M2)
4. „Изглед на г. Самоков”. Часовниковата кула и три големи джамии, Хамама. Третата от три ръчно колорирани пощенски картички с панорама на Самоков, след 1906. Издание на Хр. А. Бубев – Самоков. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M3)
5. Широкио сокак (Главната улица) вляво с родната къща на К. Фотинов, къщата на Ксенофонт Смрикаров. Пощенска картичка в кафява тонировка, по фотография преди 1891 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф167. В семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева екземпляр с друг начин на разчертаване, с марка и пощенско клеймо от 30.III.1909 г., адресирана до дом Ксенофонтови. (M30)
6. „Самоков. Ул. „Александрова”. Главната улица в началото на ХХ в. с църквата „Св. Никола”. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на

Хр. А. Бубев от Самоков, след 1905 г., с отлепена марка и пощенско клеймо. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1929, дарение от Христо Дудин.

7. „Самоков. Ул. „Александрова“. Цветна ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев от Самоков, НБКМ, с копие в изложбата „Самоков през фотообектива“. (о23)

8. „Самоков. Ул. „Александрова“. Пощенска картичка от серия с № 8, издава Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф166 а) и № ф166 б).

9. „Самоков“. Площадът с Хамама (старата турска баня). Пощенска картичка в сива тонировка, издание на братя Карастоянови – София, преди 1905 г., с текст върху изгледа. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1933, дарение от Христо Дудин. Същият изглед с лошо качество, в кафява тонировка без издател, в колекцията на музея с инв. № 1415. В частна музейна сбирка „Златен извор“ същият изглед с „Поздрав от Самоков“ под него, издание на Хр. Д. Карастоянов, с марка и пощенско клеймо 1907 г. (М31)

10. „Самоков. Ул. „Пощенска“. Площадът на града с газените фенери, вляво къщата на Икимов и Китовите къщи. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев от Самоков, след 1905 г. Датирана 13.X.1910 г., с марка и пощенско клеймо Самоков и Долна баня. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф170.

11. „Самоков. Площада“. Фотокартичка на издателство „Наука и изкуство“, 50-60 години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1968, дарение от Николай Китов.

12. „Изглед от Самоков с Рила“. Пощенска фотокартичка в кафява тонировка от серия с № 28, 40-те години на XX в., издание на Гр. Пасков. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1931, дарение от Христо Дудин.

13. „Самоков. Площада“. Вдясно Зографското здание (хотел „Букет“). Фотокартичка от серия с № 7, издание на Гр. Пасков – София, 1935 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1969.

14. „Изглед от Самоков“. Поглед към площада. Пощенска картичка от серия с № 24, издание на Гр. Пасков, НБКМ.

15. „Самоков – Хотел „Москва“. Фотокартичка от серия с № 6, издание на ДП „Българска фотография“, около 1960 г. От семеен архив „Златен извор“ на Мария Йончева. (М13)

16. „Площада – Самоков“. Вдясно ДСК, вляво хотел „Москва“. Фотокартичка от 60-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2072, дарение от Димитър Балабанов.

17. „Самоков – Площадът“. Фотокартичка от серия с № 10, издание на ДП

„Българска фотография”, около 1960 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M17)

18. „Самоков”. Голямата чешма и часовниковата кула. Пощенска картичка в сива тонировка, издание на Иван А. Карастоянов, София, след 1905 г. (преди 1910). Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1419. Същият изглед циркулира като пощенска картичка без издател, с инв. № ф180.

19. Голямата чешма и часовниковата кула с изглед на днешната ул. „Търговска”. Пощенска картичка в кафява тонировка, без издател и надписи, нач. на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф86. В семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева същият изглед на гърба с марка и пощенско клеймо 21.V.1910, София, 22.V.1910, Самоков. (M33)

20. Площадът с хотел „България” и Шарената джамия. Пощенска картичка в сива тонировка, издадена до 1905 г. с текст върху изгледа, марка и пощенско клеймо София 27.VIII.1908 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева.

21. „Самоков. Голямата чешма”. Фотокартичка от серия с № 17, издание на Гр. Пасков, София 1930. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1926, ф1934.

22. „Самоков – изглед от града”. Фотокартичка с Голямата чешма от серия с № 4, издателство ДП „Българска фотография”, 50-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1973, дарение от Николай Китов.

23. „Самоков. Ул. „Мойсеова”. Изглед север-юг с Шарената джамия. В миналото еврейската махала, сега ул. „Проф. В. Захариев”. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. Ал. Бубев от Самоков, след 1905 г., с марка и пощенско клеймо, 14.X.1910 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M9)

24. „Поздрав от Самоков. Площад „Цар Борис”. Площадът около Голямата чешма. Пощенска картичка в сива тонировка, издание на К. Кантарджиев, книжар от Самоков, началото на XX в. Датирана 4 август 1913 г., с отлепена марка и пощенско клеймо 5.VII.1913. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1420, получена от Окръжен музей – Габрово.

25. „Поздрав из Самоков. – Площад „Цар Борис”. Големата чешма, Шишковото здание и аптеката на Гойнаров. Пощенска картичка в сива тонировка, издание на Хр. Д. Карастоянов – книжар, Самоков., след 1905 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M5)

26. „Поздрав из Самоков. – Площад „Цар Борис”. Голямата чешма, Шишковото здание и аптеката на Гойнаров. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. Д. Карастоянов – книжар, Самоков, след 1905 г., с марка и

пощенско клеймо 23.X.1912 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M4)

27. „Самоков – „Абаджийска чаршия”. Издава книжарница „Ново училище”, около 1929 г., издадена с участието на проф. Васил Захариев. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф175.

28. „Самоков. Джамята”. Улицата източно от нея. Фотокартичка от серия с № 18, издание на Гр. Пасков, 1932 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1925.

29. Кооперация „Обединение” – Шишковото здание, северно от Голямата чешма. Фотокартичка без издател, 20-30-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1966, дарение от Николай Китов.

30. „Самоков. Хотел България”. Фотокартичка от серия с № 24, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф179.

31. „Самоков. Ул. „Търговска”. Хотел „България”. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев от Самоков, с марка и пощенско клеймо, датирана 20.08.1915. Колекция на Исторически музей – Самоков.

32. „Самоков. Хотел България”. Фотокартичка от серия с № 28, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф370.

33. „Самоков – Долна махала”. Поглед от минарето на джамията. Фотокартичка, издание на книжарница „Ново училище”, 20-30-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф174.

34. „Самоков. Горна махала”. Фотокартичка, издание на книжарница „Ново училище”, 20-те години на XX в. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M10)

35. „Поздрав от Самоков. Ул. „Владимировска”. Вляво Народната банка, вдясно в дъното – джамията на Пашата, сега ул. „Македония”. Пощенска картичка в сива тонировка, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, след 1905 г. Датирана 19.XI.1918 г., с отлепена марка и с пощенско клеймо. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1930, дарение от Христо Дудин.

36. „Самоков”. Големият мост на р. Искър с Джамята на пашата. Пощенска картичка в синя тонировка, издание на Ив. А. Карастоянов, София, след 1905 г., по фотография от 1892 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M6)

37. „Самоков. Улица „Близнаков”. Изглед в посока запад-изток, сега ул. „Македония”. Фотокартичка от серия с № 4, издание на Хр. Д. Карастоянов от

Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1421.

38. „Самоков. Ул. „Близнаков”. Вдясно Земеделската банка. Фотокартичка от серия с № 33, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф423.

39. „Изглед от Самоков”. Ул. „Близнаков”, сега „Македония”, вдясно Архирейско наместничество, вляво Карастояновата книжарница. Фотокартичка от серия с № 11, издание на Гр. Пасков, 30-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1970, дарение от Николай Китов.

40. „Самоков. Общ изглед”. Поглед от минарето на Байракли джамия към ул. „Близнаков”, сега „Македония”, със Земеделската банка. Фотокартичка от серия с № 2, издание на Гр. Пасков, около 1929-30 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1967.

41. „Самоков. Общ изглед”. Поглед на югоизток от минарето на Байракли джамия с камбанарията на Митрополитската църква, Гимназията и камбанарията на Евангелската църква. Фотокартичка от серия с № 3, издание на Гр. Пасков, 1931 г., с пощенско клеймо и марка, датирана 16.VIII.1931 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1924.

42. „Самоков”. Митрополитската църква, пощенска картичка в кафява тонировка, около 1910 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф424. В семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева същият изглед в сива тонировка с издател Ив. А. Карастоянов, София, марка и пощенско клеймо 30.XII.1910, София и 31.XII.1910, Самоков. Изпратена от фотографите Иван и Димитър Карастоянови до Димитър Ксенофонов. (М32)

43. „Самоков. Ул. “Митрополитска”. Вдясно камбанарията на Митрополитската църква. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев от Самоков, с марка и пощенско клеймо Самоков, 19.X.1910 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (М8)

44. „Самоков. Педагогическо училище „К. Фотинов”. Пощенска картичка от серия с № 3, издание на Хр. Д. Карастоянов, Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф184.

45. „Самоков. Гимназията”. Пощенска картичка от серия с № 26, издание на Гр. Пасков, датирана 15.12.1944 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф368.

46. Гимназията. Пощенска картичка без издател, снимка около 1925 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № 1417.

47. „Американски пансион Самоков”. Пощенска картичка в сива тонировка за Американския колеж (1871-1929), издание на Хр. Д. Карастоянов, с марка

и пощенско клеймо от 2.П.1907 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф390.

48. Американският колеж в Самоков. Фотокартичка без издател, вероятно 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф165.

49. „Американски девически пансион в Самоков”. Пощенска картичка, издание на Хр. Д. Карастоянов, началото на XX в. Собственост на Теофия Кърджиева, копие в изложба „Самоков през фотообектива”, № 042.

50. „Самоков. Училището „Св. Кирил и Методий”. Фотокартичка от серия с № 2, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. (след 1925 г., когато е построена новата сграда на училището). Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф177.

51. Училище „Св.Св. Кирил и Методий” и църквата „Св. Никола”. Фотокартичка без издател и надпис (след 1925 г., когато е построена новата сграда на училището). Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1416.

52. „Самоков. Училище „Св. Кирил и Методи”. Пощенска картичка от серия с № 10, издание на Гр. Пасков. НБКМ.

53. „Самоков. Музеят”. Фотокартичка от серия с № 11, фотоиздание на ДП „Българска фотография”, 50-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1423. Същият изглед циркулира като пощенска картичка в различен формат от серия с № 11, издание на ДП „Българска фотография” с инв. № 199.

54. „Самоков. Читалището”. Фотокартичка от серия с № 44, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 1928 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф943.

55. „Самоков. Читалището”. Пощенска картичка от серия с № 21, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 1923-1928 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф944.

56. „Самоков. Читалището”. Фотокартичка от серия с № 23, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 1923-1928. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф945.

57. „Самоков. Читалището”. Фотокартичка от серия с № 48, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 1923-1928 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф946.

58. „Самоков. Читалището”. Фотокартичка от серия с № 21, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 1923-1928 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф947.

59. „Самоков. Читалище-паметник „Отец Паисий”. Фотокартичка, издание

на книжарница „Розова долина”, 1923-1928 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1923.

60. „Самоков – Читалище „Отец Паисий”. Читалището в строеж, Големата чешма и Шарената джамия от птичи поглед. Фотокартичка, издание на книжарница „Ново училище”, около 1920-23 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M14)

61. „Самоков – Читалището”. Фотокартичка от серия с № 9, издание на Гр. Пасков, София, 1940 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M16)

62. „Самоков – Читалището”. Фотокартичка от серия с № 9, издание на ДП „Българска фотография”, около 1960 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M15)

63. „Самоков – Метохът”. Фотокартичка на Девическия манастир от серия с № 31, издание на ДП „Българска фотография”, 50-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1422.

64. „Самоков – Бельова църква”. Фотокартичка от серия с № 12, издание на ДП „Българска фотография”, около 1960 г. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M12)

65. „Самоков. Чешмата в Бельова църква”. Пощенска картичка от серия с № 16, издание на Гр. Пасков. НБКМ.

66. „Самоков. Бельова църква”. Фотокартичка от серия с № 14, издание на Гр. Пасков, около 1929 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1964, дарение от Николай Китов.

67. „Самоков. Градско езеро”. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев от Самоков, след 1905 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2067, дарение от Невена Митрева.

68. „Самоков. Езерото”. Фотокартичка от серия с № 25, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф181.

69. „Самоков. Езерото”. Фотокартичка от серия с № 21, издание на „Наука и изкуство”, 50-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1972, дарение от Николай Китов.

70. „Самоков. Вечер край езерото”. Фотокартичка от серия с № 20, издание на Гр. Пасков, София, 1930 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1418.

71. „Павильон с езеро и парк” – собственост на Самоковското благотворително дружество на запасните подофицери „Булаирска победа”. Пощенска картичка в зелена тонировка, издадена вероятно от дружеството, 30-те го-

дини на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1971, дарение от Николай Китов.

72. „Самоков. Градска градина „Рилски турист“. Ръчно колорирана пощенска картичка, издание на Хр. А. Бубев, Самоков, пътувала вероятно в плик, датирана 20.I.1913 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2024, дарение от Невена Митрева.

73. „Самоков. Алея в Туристическата градина“. Фотокартичка от серия с № 5, съвместно издание на Сл. Манасиева и Гр. Пасков, 30-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф639.

74. „Самоков. Колодрума и игрището“. Фотокартичка от серия с № 45, издание на Хр. Д. Карастоянов след 1927, когато е построено игрището. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф367.

75. „Самоков. Колодрума и игрището“. Фотокартичка от серия с № 47, издание на Хр. Д. Карастоянов след 1927, когато е строено игрището. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф374.

76. „Самоков. Колодрума и игрището“. Фотокартичка от серия с № 46, издание на Хр. Д. Карастоянов след 1927, когато е строено игрището, с емблемата на колоездачно дружество „Рилски орел“. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф371.

77. „Самоков. Алеята за колодрума“. Фотокартичка от серия с № 32, издание на Хр. Д. Карастоянов, 30-те години на XX в. От семеен архив „Златен извор“ на Мария Йончева. (M11)

78. „Самоков. Казармите на 7. артилерийско отделение“. Фотокартичка от серия с № 7, съвместно издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков и Гр. Пасков, около 1929 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф369.

79. „Град Самоков“. Поглед от изток към Перишанкината ливада. Ръчно колорирана пощенска картичка от началото на XX в., с инициали на издателя И.К.Б., изпратена до София на 2.IX.1913 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1927.

80. „Самоков. Общ изглед“. Поглед към града от изток. Фотокартичка от серия с № 5, издание на Гр. Пасков, София, 1930 г. Пътувала в плик до Петрич на 8.III.1931 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2030, дарение от Невена Митрева.

81. „Самоков. Пейзаж край р. Искър“. Фотокартичка от серия с № 35, издание на Гр. Пасков, София, 1937 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф422.

82. „Самоков. Общ изглед“. Фотокартичка от серия с № 6, издание на Гр. Пасков, пътувала в плик до Горна Джумая, датирана 23.VIII.1933 г. Колек-

ция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1932, дарение от Христо Дудин.

83. „Самоков. Общ изглед”. Фотокартичка от серия с № 5, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф176.

84. „Самоков. Общ изглед”. Фотокартичка от серия с № 30, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф640.

85. „Самоков. Общ изглед”. Фотокартичка от серия с № 4, издание на Хр. Д. Карастоянов от Самоков, 20-те години на XX в. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф172.

86. „Самоков. Общ изглед”. Фотокартичка от серия с № 6, издание на Гр. Пасков, София, 1940 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф1965, дарение от Николай Китов. Втори екземпляр с инв. № 2075, с марка и пощенска клеймо от 6.VII.1942, дарение от Димитър Балабанов.

87. „Самоков. Общ изглед”. Фотокартичка от серия с № 22, издание на ДП „Българска фотография”, 50-те години на XX в. Датирана 9.V.1963 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2074, дарение от Димитър Балабанов.

88. „С. Говедарци”. Фотокартичка без издател, датирана 7.VI.1953 г., Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2069, дарение от Димитър Балабанов.

89. „Самоков. Пейзаж край Бели Искър”. Фотокартичка от серия с № 23, издание на Гр. Пасков, София, 1930 г. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2073, дарение от Димитър Балабанов.

90. „Булаирските тържества на 12 февруари 1928 г.” Читалището с монтирани паметни плочи. Фотокартичка, издание на Фото „Хаджимитов”, Самоков. Колекция на Исторически музей – Самоков с инв. № ф2076.

91. Широкио сокак при Ксенофоновата къща. Фотокартичка по стара възрожденска фотография, издадена вероятно през 20-30-те години на XX в. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M27)

92. Наводнение в Самоков. Фотокартичка по стара фотография, вероятно за наводнението през 1897 г., издадена вероятно през 20-30-те години на XX век. От семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева.

93. Осветяване на салона на Читалището със завесата по проект на Александър Миленков, декември 1925 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M18)

94. Годишнина на Булаирската битка пред Читалището, 8.II.1926 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M22)

95. Годишнина на Булаирската битка пред Читалището, 8.II.1926 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M20)
96. Годишнина на Булаирската битка пред Читалището, 1927 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева. (M21)
97. Честване 50-годишнината от освобождението на Самоков пред Читалището, 12 януари 1928 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева, издание на Фото „Хаджимитов”. (M19)
98. Манифестация на участниците в събора на юнаците в Самоков, 1927 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева, издание на Фото „Хаджимитов”. (M24)
99. Четвърти събор на юнашките дружества, открит в Самоков на 10 юли 1927 г. на Колодрума. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева, издание на Фото „Хаджимитов”. (M26)
100. Четвърти събор на юнашките дружества, открит в Самоков на 10 юли 1927 г. на Колодрума с павилионите. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева, издание на Фото „Хаджимитов”. (M25)
101. Откриване на ски-шанцата „Царица Йоана” на Ридо, 20 януари 1934 г. Фотокартичка от семеен архив „Златен извор” на Мария Йончева, издание на Фото „Хаджимитов”. (M23)
102. „Самоков”. Мини фотоалбум-дипляна, издание на ДП „Българска фотография”, съдържа изгледи от вече издадени пощенски картички за Самоков, Боровец, Говедарци и яз. „Искър”, четири от които допълват предлагания каталог. Инв. № 2079.

OLD POSTCARDS FROM SAMOKOV

Nevena Mitreva

Museum of History – Samokov

Abstract

“Greetings from Samokov” today sounds trivial but before the time of telephones, radio broadcast and television, the fastest way to inform relatives and friends where you are was the postcard. The development of tourism provoked the production of postcards with different motifs and images. Samokov became a part of this new fashion: there were local publishers of postcards with images of the town.

The collection of the Historical Museum of Samokov contains postcards with images of the town, Borovec (Chamkorija), Govedarci, and Rila Mountain and some other illustrations. It has been compiled for more than 10 years and most of its cards are donations. Every postcard is catalogued according to strict rules. The principles of the world collectors are followed when the postcards are dated; the factors taken into account are: print techniques, dating of the signature, stamp, publishers’ texts. The postcards are valuable sources for the study of the changes of Samokov, of its architectures and general environment.